

Türkiye’de “Vakıf” Üniversiteleri: Eğreti Bir Özellik

Rana Gürbüz

Yrd. Doç. Dr.
Gaziantep Üniversitesi, İlahiyeye İİBF
E-posta: gurbuzrana@yahoo.com

Yüksel Akkaya

Prof. Dr.
Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi
E-posta: akkayayuksel@yahoo.com

Özet: Üniversitelerin ortaya çıkış ve gelişim sürecinin incelenmesi, üniversitenin egemen üretim tarzına ve sınıfsal ihtiyaçlara/özelliklere uygun olarak yeniden ve yeniden yapılandırıldığını ortaya koymaktadır. Vakıf üniversiteleri, belli bir toplumsal ilişkiler sistemi içinde bilginin bir kaynağı olarak görülen eğitimin metalaştırılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’de vakıf üniversiteleri, kamusal eğitimin kaldırılması sürecin bir parçası olarak, tesadüfi olmayan bir şekilde, 1980’lerden sonra kurulmuştur. 2014 yılı itibariyle 80 vakıf üniversitesi bulunmaktadır. Mevzuat açıkça vakıf yükseköğretim kurumlarının kazanç amacı gütmeyeceğini düzenlemektedir. Bununla birlikte, vakıf üniversitesi temel amacı “gelir” elde etmektir. Vakıf üniversiteleri kamu hizmeti yerine getiren, kar amacı gütmeyen tüzel kişiliklerden çıkarak de facto birer özel üniversiteye dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: vakıf üniversiteleri, kamu hizmeti, özel üniversite, değersizleşen öğretim elemanı

“Foundation” Universities in Turkey: A Makeshift Feature

Abstract: Investigating emergence and development processes of the universities reveals that the university is restructured repeatedly in accordance with dominant mode of production and needs/specifications of different classes. Foundation universities have emerged as a result of the commodification of education, which is seen as a source of information in a certain system of social relations. In Turkey, foundation universities were established within a non-random manner after 1980s as part of the removal process of public education. As of 2014, there are 80 foundation universities. Legislation clearly states that private higher education institutions should be non-profit. However, the main purpose of private universities is generating “income”. Foundation universities have become de facto private universities rather than fulfilling the public service and being non-profit entities.

Keywords: Foundation Universities, Public Service, Private University, Under-qualified Academic Faculty

Giriş

Türkiye’de vakıf üniversitesi olarak tanımlanan/kategorize edilen üniversitelerin durumunu iyi tespit edebilmek ve yerli yerine oturtabilmek için kısaca da olsa üniversitelerin ortaya çıkış ve gelişim sürecine bakmak gerekmektedir. Sınıflı toplumlarda ve sermayenin egemen olduğu ekonomilerde kurumsal yapılar ve işleyişine bakarken, bunları anlayıp, açıklamaya çalışırken sınıfsal gereksinimleri göz önünde tutmak bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bir katedral okulu olarak dinin egemen olduğu feodal toplumda ortaya çıkan üniversite, kapitalist toplumsal yapının gerekleri doğrultusunda evrim geçirerek günümüzdeki özelliklerine kavuşmuş bulunmaktadır. Bu nedenle de 900 yıllık tarihi içindeki gelişimi tarihsel olarak üç aşamada ele alınmaktadır (Kavili Arap, 2010):

1. Ortaçağın Kilise Merkezli Üniversitesi,
2. Ulus devletler dünyasının üniversitesi (Humbolt Üniversitesi) ve
3. Bilgi toplumu Üniversitesi (Multiversite, Girişimci Üniversite).

Feodal toplumun;

“kilise merkezli üniversitesi, 12-15. yüzyıllarda öğrenci ya da öğretmen loncaları olarak biçimlenen kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlarda belirlenmiş bir programa göre eğitim yapılmakta ve bilimsel, siyasi ve teolojik bilgiler aktarılmaktadır. Bir yandan dini otoriteyi temsil eden Papalık, diğer yandan sivil otoriteyi temsil eden Kutsal Roma İmparatorluğu olmak üzere, iki güç odağının etkisi altındaki bir ortamda Bologna ve Paris’te doğduğu belirtilen üniversitenin üzerindeki kilise etkisi 16. yüzyıldan itibaren azalarak yerini devletin etkisine bırakmaya başlamıştır. Hazırlanan programlar ruhban sınıfını eğitmekten çok, kamu yöneticilerini yetiştirmeye yönelik olarak düzenlenmeye başlamıştır. 17. yüzyıla gelindiğinde, üniversite öğrenciliği neredeyse asillerin ve zenginlerin çocuklarına has bir ayrıcalık haline gelmiştir. Üniversitenin toplumun her kesimine açılarak, kişilerin yeteneklerine göre toplumda yükselmelerinin aracı haline gelmesinin felsefi temelleri ise, 19.yüzyıl başlarında atılmıştır” (Kavili Arap, 2010).

Kapitalist toplumun ortaya çıkıp gelişmeye başladığı dönemde ise kuşkusuz üniversite de buna göre yapılacaktır. “Avrupa’nın üniversite sistemi, ülkelerin milli yükseköğretim sistemleri olarak biçimlenmeye başlamıştır. Ancak, zamanla Fransa’nın etkisindeki bu gelişmeye karşı Prusya’da entelektüel tepkiler ortaya çıkmıştır. Prusya Kralı 3. Frederick, William von Humbolt’u, eğitim sistemini yeniden düzenlemek üzere Prusya Eğitim Dairesi Başkanlığı’na atamıştır. Humbolt bu görevi yerine getirirken, aynı zamanda Berlin Üniversitesi’nin (günümüzdeki Humboldt Üniversitesi) kurulması çalışmalarını yürütmüştür. Humbolt daha sonra kendi adıyla anılacak olan bir sistemi yerleştirmiş olup, bu sistemin temel ilkeleri şöyle sıralanmıştır” (Kavili Arap, 2010):

1. Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretimin, araştırma faaliyetleri ile birlikte ve bir bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur.

2. Üniversitenin mesleki ve teknik yüksekokuldan farklı olarak temel işlevi, herhangi bir mesleğe yönelik olmaksızın eğitim-öğretim ve araştırma yapmaktır.
3. Üniversitenin sahibi devlet değil millettir; devletin görevi öğretim üyelerini atamak, maaşlarını ödemek ve çalışmalarını için gerekli özgürlük ortamını oluşturmaktır. Öğretim üyeleri ve öğrenciler dini veya siyasi hiçbir etki altında kalmadan özgürce araştırma ve eğitim yapabilmelidirler.

Kapitalizmin ihtiyaçlarına göre "20. yüzyılın ilk yarısında Humbolt tipi üniversite sistemi tekrar ele alınarak üniversite anlayışının yeniden biçimlenmesine çalışılmış, ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman üniversiteleri bilim alanındaki öncülüklerini Amerikan üniversitelere devretmiş; yeni üniversite tipi, klasik fildişi kulelerde yürütülen akademik yaşamın, Humboldt modelinin, Land Grant Üniversiteleri'nin ve teknik okulların bir sentezi biçiminde tanımlanmıştır. Bu dönemde üniversite artık bilgiye değil aksiyona dönük hale gelmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ABD'de yaygınlaşmaya başlayan bu üniversitelerin temel iki özelliğe sahip olduğu belirtilmektedir. Bunlar:

1. Temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar ile "toplum" hizmetlerinin, üniversitenin temel işlevleri arasına girmesi,
2. Mesleki öğretimin önem kazanması ve üniversitenin işlevlerinin yürütülmesi için kamu ve özel kaynaklardan giderek artan miktarlarda harcama yapılmasına başlanması olarak sınıflandırılmaktadır" (Kavili Arap, 2010).

Evet, artık sınıflı toplumda egemen sermaye sınıfının ihtiyacı olan üniversiteye ulaşılmıştır. Artık, üniversitelerin ortaya koydukları ürün egemen güçlerin isteklerine uygun olmalıdır. Üniversite bütünüyle egemen sınıfların istekleri çerçevesinde sermaye ile bütünleşmeliydi; bütünleştirildi de... Bunun için "girişimci üniversite" ön plana çıkarılacak; "beşeri kaynak oluşumu ve araştırma gibi geleneksel akademik işlevlerin yanı sıra, üçüncü işlev olarak, teknoloji transferi, yenilik, ekonomi ve topluma katkıda bulunmayı da üniversitenin görevleri arasında tanımlamaktadır. Bu üniversite dış dünyanın taleplerine piyasanın isteklerine uyum sağlamak hedeflemekte (...) Artık 'bilim için bilim' değil, pratik sorunların çözümü için öğretim ve araştırma yapılmaktadır" (Kavili Arap, 2010). Kapitalist toplumda egemen sermaye kesiminin ihtiyaçları temelinde bu yapılandırma aslında geç kalmış bir yapılandırma olarak da görülebilir. Zira kapitalist toplumun iktisadi yapısı bunu gerektirir. Evet, eğer sorun artık bilginin metalaşması ise üniversitedeki bu sorun kapitalizmin tarihi kadar eskidir diyebiliriz. Kapitalizm bir meta birikim sistemi olarak emek gücüyle birlikte bilgiyi de metalaştırmak zorundaydı; başka türlü tam kapasitesine ulaşamazdı (Özsoy, 2002).

Peki, Türkiye'de durum nedir? Kavili Arap (2010) Türkiye'de üniversitelerin gelişiminde Alman ve ABD etkisinin varlığına dikkat

çekmektedir. "Bu etkiler 'Humbolt modeli' ve 'girişimci üniversite modeli' olarak tanımlanan modellerin özelliklerini taşımaktadır. Bunlardan 'Humbolt modeli'nin bazı unsurları ütopyik bulunsa da 1933 üniversite reformundan itibaren yerleştirilmeye çalışılmıştır. 4936 ve 1750 sayılı yasalar da bu modele bağlı çerçeve yasalar olarak değerlendirilmektedir. Girişimci üniversite modelinin ise, 1950'lerde kurulan bölge üniversitelerine Amerikan bilim adamlarının sık sık çağırılmasıyla temelleri atılmaya, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile birlikte uygulamaları netleşmeye başlamıştır. Sürecin devamında 'Girişimci üniversite'nin temel unsurlarından olan kitle eğitimi sağlamak amacıyla üniversite sayısı hızla artırılmıştır. Türkiye'de üniversite sisteminin ABD'dekine benzer biçimde 'şirket' gibi çalışmasını, 'modern işletmecilik teknikleri' ile yönetilmesini, yeni liberal anlayışı benimsenmesini isteyen çevrelerde üniversite reformunun ana eğilimi olarak özel girişimi önplana alan, kamu müdahalesini kaynak sağlamak, kimi düşünceleri sınırlamak ve gerektiğinde tasfiye yapmakla sınırlayan Amerikan modelin Türkiye koşullarına aktarılması öne çıkarılmıştır" (Kavili Arap, 2010). Kapitalist ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de piyasa oluşturucu, kurucu ve dönüştürücü bir mekanizma olarak üniversitelerin oluşumu, gelişimi ve dönüşümü üzerinde belirleyici olmuştur. Üniversitenin tarihçesinin ele alındığı yukarıdaki bölümler de bize göstermektedir, piyasa ihtiyaç duyduğu dönemin, üretim tarzının ve egemen sınıfların ihtiyaçlarına/özelliklerine bağlı olarak da üniversiteyi yeniden ve yeniden yapılandırmaktadır.

Vakıf üniversiteleri olarak sıfatlandırılan kurumlar da belli bir toplumsal ilişkiler sistemi içinde bilginin bir kaynağı olarak görülen eğitimin metalaştırılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bilgi bir amaç olmaktan çıkarılıp bir araca dönüştürülmeye başlandığında özel ve vakıf vari üniversitenin ortaya çıkması da adeta kaçınılmazlaşmaktadır, tıpkı üniversite eğitiminin bir araç olarak çıkıp bir amaca dönüştürülmesi gibi. Kapitalist bir toplumda genelde eğitimin, özelde üniversite eğitiminin dev bir pazar olarak ticaretin konusu olmasından daha doğal ne olabilirdi ki?.. Önce bilginin saf meta haline dönüşmesinin ve serbest mübadelesinin önündeki engel olan kamusal eğitim kaldırılmalıydı (Özsoy, 2002). Türkiye'de vakıf üniversitesi kurumlar bu sürecin bir parçası olarak, tesadüfi olmayan bir şekilde, 1980'lerden sonra kurulmuştur. Ama eğreti bir şekilde! Öyle ki, vakıf üniversitelerini konu alan bir çalışma tanımlama zorluğu yaşayarak bu kurumları, "sözde vakıf" üniversitesi olarak tanımlamıştır (Vatansever ve Gezici Yalçın, 2015). Gerçekten de kuruluş mevzuatı ile fiili durum oldukça farklı özellikler taşımakta ortaya eğreti bir durum çıkmaktadır!

Vakıf Üniversitelerinin Hukuki Statüsü

Anayasanın 130. Maddesine göre "Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir". Anayasa'daki bu düzenleme çerçevesinde vakıfların yükseköğretim kurumları

açmaları 2547 sayılı yasaya eklenen Ek Maddeler ile düzenlenmiştir (Ek: 17/8/1983 - 2880/32 md.). Bu düzenlemeye göre;

"Vakıf veya birden fazla vakfın yetkili yönetim organlarının yükseköğretim kurumu kurma ile ilgili karar veya kararları Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün olumlu yazısı ile birlikte ve aşağıdaki belgelerle Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına sunulur: a) Kurulacak yükseköğretim kurumunun bina, araç, gereç ve diğer maddi yapıları ve malzemelerinin hazır bulunduğunu veya bunların sağlanması için yeteri kadar bir meblağın tahsis edildiğini gösterir belge, b) Kurulacak yükseköğretim kurumunun bir yıllık her çeşit işletme ve diğer cari masraflarının en az% 20'sini karşılayacak bir paranın, malın, ekonomik değeri olan bir hakkin veya gelirin mevcut olduğunu ve buna tahsis edildiğini gösterir belge, c) Kurulacak yükseköğretim kurumunun ve bunlara bağlı birimlerin adlarını bildiren belge ile Kurumun eğitim - öğretim, mali ve idari konularda uygulayacağı esasları gösteren taahhüt belgesi. d) Vakıf yükseköğretim kurumunun eğitim - öğretim fonksiyonunu yerine getiremeyeceğinin anlaşılması halinde, bu madde ile yükseköğretim kurumuna tahsis edilenlere yapılacak işlemi gösterir belge. (...) Vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumlarının, vakıf yönetim organı dışında en az yedi kişiden oluşan bir mütevelli heyeti bulunur. (...) Mütevelli heyet üyeleri kendi aralarından bir başkan seçer. Mütevelli heyet vakıf yükseköğretim kurumunun tüzelkişiliğini temsil eder. Vakıf yükseköğretim kurumlarının yöneticileri Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşü alınarak mütevelli heyet tarafından atanır. Mütevelli heyet; vakıf yükseköğretim kurumu yöneticilerine uygun gördüğü ölçüde yetkilerini devredebilir. Yükseköğretim kurumunda görevlendirilecek yöneticiler ve öğretim elemanları ile diğer personelin sözleşmelerini yapar, atamalarını ve görevden alınmalarını onaylar, yükseköğretim kurumunun bütçesini onaylar ve uygulamaları izler, ayrıca vakıfca hazırlanan yönetmelik hükümlerine göre diğer görevleri yürütür. (...) Kurulacak yükseköğretim kurumu, vakıf tüzelkişiliği dışında ayrı bir tüzelkişiliğe sahip olur ve bu kurumun gelirleri, geçici olarak dahi hiç bir suretle vakıf mamelekine veya hesaplarına intikal edemez. Vakıf yükseköğretim kurumuna doğrudan doğruya bağış ve yardım yapılabilir. Vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumları, bu Kanunun 56. maddesinde yer alan mali kolaylıklardan, muafiyetlerden ve istisnalardan aynen istifade ederler ve bunlar emlak vergisinden muaf tutulurlar".

Mevzuat açıkça vakıfların yükseköğretim kurumlarını düzenlerken kazanç amacı gütmek bir yana elde edilecek gelirlerin "vakıf mamelekine veya hesaplarına intikal" ettirilemeyeceğini; eğitimi sürdürmeyecek bir durumda ise kapatılabileceğini düzenliyor. Bu kadar açık bir yasal düzenlemeye rağmen ne var ki vakıf üniversitesi olarak kurulmuş bütün üniversitelerin temel amacı "gelir" elde etmektir! Aslında sorun basit bir özel üniversite yasası çıkarılarak çözülecek iken, bu yol tercih edilmemektedir. Zira iyi bir piyasanın çekici kimi özelliklerinin böylesi bir düzenleme ile mevcut yapıda "alıcı" bulmasının da zor olduğu bilinmektedir. Bu gerçeğe, fiili durum ile örtüşmeyen hukuksal düzenlemeye biraz daha yakından bakmak sorunu daha da anlaşılır kılacaktır.

Anayasanın ilgili maddelerine göre; hem devlet hem vakıf üniversiteleri devlet eliyle ve kanunla kurulabilecektir. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin 30.05.1990 tarih ve 1990/2 Esas ve 1990/10 sayılı kararı da yasayla kurulma

ilkesini hem devlet üniversiteleri hem de vakıf üniversiteleri için gerekli görmüştür. Bu durum vakıf üniversitelerine kamu tüzel kişiliği niteliği kazandırmaktadır. Danıştay da vakıf üniversitelerinin kamu hizmeti yaptığını benimsemiş bu yönde kararlar vermiştir.

Akademik tartışmalar da Anayasa Mahkemesi ve Danıştay kararları yönünde olmuştur. Günay'a da göre (2004) 1982 Anayasa'sının 130.Maddesi gereğince vakıf üniversiteleri sadece vakıflar tarafından kurulabilecek ve kar amacı güdemeyecektir. Anayasa'nın 123. maddesinin 3. fıkrasına göre "kamu tüzel kişiliği ancak kanunla ya da kanunun verdiği açık yetkiye dayanarak kurulur". Bu durumda kurucu irade, her ne kadar özel bir kişi olan vakfa ait olsa da ortaya çıkan kuruluş, görev ve yetkiler açısından da, kamu hizmeti gören kamusal bir kurumdur.

Mevcut mevzuata göre, kar amacı gütmemesi gereken, gelirlerini vakıf hesabına aktaramayacak olan, eğitim-öğretimi sürdüremeyecek durumda olması halinde kapatılacak olan bir vakıf üniversitesini açmak için çok neden olmasa gerek! Öyle mi?

Vakıf Üniversitelerinin Niceliksel Gelişimi ve Nedenleri

1933-2014 döneminde, 81 yılda 104 devlet üniversitesi kurulmuşken, ilk vakıf üniversitesinin kurulduğu 1992 yılından 2014'e, 22 yılda 80 vakıf üniversitesi kurulmuştur! Basit, sayısal açıdan bakıldığında bile ortada şaşırtıcı bir durum var (mı?). 2002 yılında 53 devlet, 23 vakıf üniversitesi olduğu düşünülürse son 12 yılda devlet üniversitelerinin yaklaşık iki katı vakıf üniversitelerinin de yaklaşık dört kat arttığı anlaşılacaktır. Bir başka ifade ile 2002'den 2014'e 51 devlet üniversitesi açılmışken, 58 de vakıf üniversitesi açılmıştır! 12 yılda devlet artı vakıf toplam 109 üniversitenin açılmış olması şaşırtıcı olsa gerek! Ancak eğitimin bir araç olmaktan çıkarılıp, piyasada muazzam bir metaya dönüştürülmek istendiği ve önemli bir kar alanı olarak görüldüğü bir yerde şaşırlacak bir şey de olmasa gerek. Aşağıdaki tablo bu açıdan oldukça anlamlıdır.

Tablo I. Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Niceliksel Gelişimi

Temel Alan	Devlet	Vakıf	Toplam
Üniversite Sayısı	104	80	184
Fakülte Sayısı	1.070	405	1.475
Enstitü Sayısı	420	201	621
Yükseköğretim Kurumu Sayısı	422	105	527
MYO Sayısı	854	101	955
Bölüm Sayısı	13.478	2.565	16.043
Merkez Sayısı	1.844	398	2.242

Kaynak:

http://yok.gov.tr/html/kalite/files/yuksekokretimde%20kalite_30.6.14_son.pdf

Tablo incelendiğinde ortaya çıkan sonuç da çarpıcı olmaktadır. Vakıf üniversitelerinin açtıkları fakülte, enstitü, yüksekokul, MYO, bölüm ve araştırma merkezi sayısı devlet üniversitelerine göre oldukça düşüktür. Üniversitelerin %56,5'ine sahip olan devlet üniversiteleri fakültelerin % 72,5'ine, enstitülerin % 67.6'sına, bölümlerin % 84'üne, araştırma merkezlerinin %82.2'sine sahiptir. Vakıf üniversiteleri genel bir üniversite eğitiminden çok, öğrenci çekecek, gelir bırakacak fakülteleri, bölümleri vs. tercih etmektedir. Kuşkusuz bu durum kamu hizmeti gören bir üniversite anlayışı ile bağdaşmamaktadır. Büyük kentlerdeki yığılmanın yanı sıra "taşra"ya da yayılan vakıf üniversitelerinin yeni bir "statü" yeni bir gelir kaynağı olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Vakıf ve devlet üniversitelerinin istihdam ettiği öğretim elemanlarının sayısı da amaçlar açısından çarpıcı veriler sunmaktadır.

Tablo II. Devlet ve Vakıf Üniversitelerindeki Öğretim Elemanı

Akademik Görev	Devlet	Vakıf	Toplam
Profesör	16.990	2.897	19.887
Doçent	11.172	1.462	12.634
Yardımcı Doçent	25.468	5.282	30.750
Araştırma Görevlisi	41.691	2.479	44.440
Öğretim Görevlisi	16.080	4.245	20.325
Okutman	7.205	2.737	9.942
Uzman, Çevirici	3.510	186	3.696
Toplam	122.116	19.558	141.674

Kaynak: http://yok.gov.tr/html/kalite/files/yuksekogretimde%20kalite_30.6.14_son.pdf

Vakıf üniversitelerindeki öğretim elemanı sayılarına bakıldığında devlet üniversiteleri ile aralarında büyük bir fark olduğu görülmektedir. Üstelik öğretim üyeliğinin ilk kaynağı olan araştırma görevlileri açısından durum hiç de parlak görülmemektedir. Ne var ki öğretim görevlisi, uzman gibi öğretim elemanları açısından bakıldığında vakıf üniversitelerinin bu alanda daha fazla istihdam olanağı yarattığı görülmektedir. Kuşkusuz daha ekonomik olduğu için! Devlet üniversitelerinde yardımcı doçentler öğretim elemanlarının % 20,8'ini oluştururken vakıf üniversitelerinde bu oran % 29,3'tür. Devlet üniversitelerinde araştırma görevlilerinin öğretim elemanlarına oranı % 34,1 iken vakıf üniversitelerinde bu oran % 15,3'tür. Devlet üniversitelerinde okutman ve uzmanların öğretim elemanlarına oranı % 19 iken vakıf üniversitelerinde bu oran %30,1'dir. Eğitim öğretim hizmetlerinin sağlıklı olarak yerine getirilmesinde istihdam edilen idari personel açısından bakıldığında ise "gereksiz" maliyet "kalemi" olarak durum daha da vahimdir. Üniversitelerin %43.5'ini oluşturan vakıf üniversitelerinde idari personel oranı % 10,9'dur. Öğretim elemanlarının ise %13,4'ü vakıf üniversitelerinde istihdam edilmektedir. Öğretim elemanı başına devlet üniversitelerinde 20.4 öğrenci düşerken vakıf üniversitelerinde 18.8 dir (vakıf MYO'larında bu sayı

24,1'dir (YÖK, 2014). Soruna bir de eğitim-öğretime dahil üniversite öğrencileri açısından bakmak yararlı olacaktır.

Tablo III. Eğitim ve Öğretime Dahil Üniversite Öğrencileri

	Devlet Üniversiteleri		Vakıf Üniversiteleri		Vakıf MYO		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Ön Lisans	1.503.475	95	57.423	4	9.648	1	1.570.546
1. Öğretim	486.236	91	43.709	8	7.131	1	537.076
2. Öğretim	237.783	94	13.075	5	1.579	1	252.437
Açıköğretim	761.790	100	0		0		761.790
Uzaktan Eğitim	17.666	92	639	3	938	5	192.043
Lisans	3.322.866	94	231.146	6	23		3.554.035
1. Öğretim	1.121.444	83	230.541	17	23		1.352.008
2. Öğretim	401.497	100	0		0		401.497
Açıköğretim	1.783.021	100	0		0		1.783.021
Uzaktan Eğitim	16.904	96	605	4	0		17.509
Yüksek Lisans	194.550	77	56.725	23	0		251.275
Tezli	156.102	81	35.178	19	0		191.280
Tezsiz	33.140	51	32.551	49	0		65.691
Uzaktan Eğitim	5.308	67	2.627	33	0		7.935
Doktora	58.305	91	5.639	9	0		63.944
Toplam							5.439.300

Kaynak: YÖK, 2014.

Vakıf üniversitelerinin kamu hizmeti yerine getiren, kar amacı gütmeyen tüzel kişiliklerden çıkışının en önemli göstergeleri yukarıdaki tabloda yatmaktadır. Sırası ile uzaktan eğitim, lisans birinci öğretim, tezli yüksek lisans ve tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin payı giderek artmaktadır. Tezsiz yüksek lisans öğrenci sayısının devlet üniversiteleri ile başabaş olması vakıf üniversitelerinin yerine getirdiği işlevi ve kuşkusuz temel amacı bize göstermektedir. Ekte verilen vakıf üniversiteleri 2014/2015 eğitim-öğretim ücretleri listesi mevzuata göre kazanç amacı gütmemesi gereken vakıf üniversitelerinin temel amacını da açıkça ortaya koymaktadır.

Kurulan vakıf üniversitelerine bakıldığında, birkaç istisna hariç kurucu vakıfların katkılarının neredeyse mevzuatın zorunlu kıldığı alt sınırdaki olduğu görülmektedir. Kurulacak üniversitenin bina, araç gereç ve diğer maddi yapıları ile bunların sağlanması için yeteri kadar bir meblağ; kurulacak üniversitenin bir yıllık her çeşit işletme ve cari giderlerinin en az % 20'sini karşılayacak nakdi ve aynı değer tahsisini gerektiren, pek çok kurucu vakıf bu zorunlu gerekleri bile kağıt üzerinde yapmaktadır; öyle ki çatı katına kurulmuş üniversitelerin yanı sıra Turgut Özal Üniversitesi gibi parti binalarının alt katlarına kurulmuş üniversiteler bile vardır! Vakıf üniversiteleri giderek "magazinleşen" anaokulu, ilköğretim, lise, üniversite entegre tesislerine dönüşmektedir. Sadece entegre tesislere mi hayır, aynı zamanda dershanelerin varlık nedenleri ve uzantılarına da (Değirmencioğlu, 2015).

Kamusal hizmet sunan ve kazanç amacı gütmemesi gerektiğini unutan vakıf üniversiteleri de facto birer özel üniversiteye dönüşmüştür. Ne var ki "Türkiye'de eğitim sermaye sınıfının sınıfsal yararına uyumlu işlev" görse de "kapitalist sistemin temel özellikleri, eğitimde de kendisini göstermektedir. Eğitim, sermayenin sınıfsal çıkarına uygun düşmekle birlikte ekonominin gereklerini, son derece israflı, verimsiz ve atıl kapasiteler yaratarak karşılamaktadır" (Küçük, t.y.). Eğitimin araç olmaktan çıkarılıp araca dönüştürüldüğü bir yerde sonucun bu olması da doğaldır. Arkalarında güçlü bir kaynak olmayan, açıkça kar amacı güden vakıf üniversitelerinde öğrenci katkısı % 95'e kadar çıkmaktadır, ki harcın alındığı dönemlerde devlet üniversitelerinde bu oran % 5 civarındadır. Öğrenci harçlarının toplam gelir içindeki payı 2005-2006 eğitim-öğretim döneminde TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde % 21, Sabancı Üniversitesi'nde %26.8, Fatih Üniversitesi'nde % 43.8, Bilkent Üniversitesi'nde % 47.1, Koç Üniversitesi'nde % 54.8 iken Okan, Doğuş, Bahçeşehir, Çağ gibi üniversitelerde % 90 civarındadır (Söyler, 2008). Vakıf üniversiteleri bu geliri kısıtlı olarak kütüphane, laboratuvar, öğretim gibisi temel alanlara harcarken, kafeterya işletmesi, vakıf kuran şirketin binalarının vakıf üniversitesine kiralanması gibi çeşitli yollardan sermaye birikimi için yeni olanaklar yaratabilmektedir *de* (Vatansever ve Gezici Yalçın, 2015).

Vakıf Üniversitelerinde Eğitim-Öğretim: Ne Ders Olsa Veririz, Ne Ders Olsa Alırız¹

Üniversite eğitiminin bir araç olmaktan çıkıp bir araca dönüştüğü Türkiye'de kurumsal yapıdaki en büyük tahribat eğitim-öğretimin sürecinde görülmektedir. Her ne pahasına olursa olsun çocuğuna bir üniversite diploması "aldırtmak/kazandırmak" isteyen aileler "kaç paraysa verelim" sen de "ne ders olursa al" yaklaşımı ile yola çıkınca geriye vakıf üniversitesine minimum maliyet hesabı kalıyor. Bütün işletmelerde olduğu gibi vakıf üniversitesinde de minimum maliyetin öncelikli kaynağı düşük ücretli, uzun süreli, yoğun tempolu eleman, öğretim elemanı çalıştırmaktır. Vakıf üniversitelerinin de en başarılı olarak yerine getirdiği faaliyet budur. Ne var ki vakıf üniversitesi sayısı arttıkça bu kurumlarda çalıştırılan öğretim elemanları da aynı hızla "vasıfsız" işçiye dönüştürülmeye başlandı.

"Üniversite"nin sahibi pek çok mütevelli heyet başkanı için rektörün bir genel müdürden, dekan ve bölüm başkanlarının departman müdürü ve şeflerinden bir farkı yoktu. Kuşkusuz öğretim elemanlarının da verimli, üretken çalışan ve artık değer yaratan bir işçiden farkı olmayacaktı. Kapitalist

¹ (Der. Değirmencioğlu, M. S. ve İnal, K.) Yükseköğretimin Serbest Düşüşü: Özel Üniversiteler, Ayrıntı Yayınları, İstanbul ve Vatansever, A. ve Gezici Yalçın, M. (2015), "Ne Ders Olsa Veririz" Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü, İletişim Yayınları. İstanbul eserleri yakın dönemde konu ile ilgili yayınlanmış oldukça önemli eserlerdir. Burada, temel sorunlara değinilip geçilecek, meraklısı için daha fazla bilgi kaynağı olarak bu kitaplar önerilmekle yetinilecektir; bir emeğe saygının gereği olarak.

üretim sürecinde nasıl makineleşme ile birlikte emeğin niteliğini bir değeri kalmayıp usta işçiler yerine kadın ve çocuk işçiler çok düşük ücretler ile çalıştırıldıysa, vakıf üniversitelerinde de özellikle yardımcı doçentler, okutmanlar ve öğretim görevlileri benzeri bir süreç yaşadılar. Doçent ve profesör sıfatlı öğretim elemanlarının bu süreçten etkilenmesi uzun sürmeyecekti. Değersizleştirilmiş bir emek üzerinden değersizleştirilmiş bir faaliyet ve sonuçları kurucu vakfın yöneticilerini ilgilendirmiyordu. Onlar minimum girdi maksimum çıktı ve en yüksek getirinin peşinde idi. Garanti olan tek şey eğitim-öğretim ücretini ödeyen öğrenciye bir diploma vermektir. İktisat bölümü öğrencisi bölümün yeterince öğretim üyesi olmadığı için işletme bölümü ağırlıklı bir eğitim olsa da sorun olmazdı, sonuçta verilen bir diploma vardı! Psikoloji bölümleri mi gözde, revaçta ne fark eder bir şekilde bölüm açılmalı maksimum düzeyde öğrenci alınmalı ve yakın sayılan disiplinlerden öğretim elemanı "devşirilerek" bir diploma/eğitim-öğretim olanağı sunulmalı idi...

Değersizleştirilmiş öğrenci, değersizleştirilmiş eğitim varsa kuşkusuz değersizleştirilmiş öğretim elemanı da olacaktı.

Son Söz Yerine

Her üretim tarzı ve yarattığı toplumsal ilişkiler/yapılar doğal olarak kendi kurumsal yapılarının da belirleyicisi, kurucusu, dönüştürücüsü olur. Türkiye üniversiteleri bu dönüşümü vakıf üniversiteleri adı altında eğreti bir şekilde gerçekleştirmekte kapitalist bir üretim tarzının gereksindiği bir yükseköğretimden uzak "kaynaklarını" rasyonel kullanmayan, üretimden uzak, üniversitenin felsefesine aykırı bir şekilde yapılandırmaktadır. Vakıf üniversiteleri adı altındaki özel üniversite yapılanması bir turnusol kağıdı gibi bize bu durumu bütün boyutları ile göstermektedir.

Kaynakça

- Değirmencioğlu, M. S. 2015, "Pazar Girdabında Magazinleşen Özel Üniversiteler", içinde *Yükseköğretimin Serbest Düşüşü: Özel Üniversiteler*, der. M. S. Değirmencioğlu & K. İnal, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Günday, M. 2004, *İdare Hukuku*, İmaj Yayınevi, Ankara.
http://yok.gov.tr/html/kalite/files/yuksekokretimde%20kalite_30.6.14_son.pdf
- Kavili Arap, S. 2010, "Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye'de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 65, Sayı: 1, s. 1-29.
- Küçük, Y. (t.y.), *Ekonomi Sınıflar ve Eğitim*, TÖB-DER Eğitim Yayınları 5, Ankara.
- Özsoy, S. 2002, "Yükseköğretimde Ticarileşme Süreci ve Hak Söylemi", *Özgür Üniversite Forumu*, Sayı: 17.
- Söyler, İ. 2008, "Eğitim Hizmetleri Bağlamında Vakıf Üniversitelerinin Finansal ve Vergisel Sorunları", *Maliye Dergisi*, Sayı: 154, s. 52-76.
- Vatansever, A. & Gezici Yalçın, M. 2015, "Ne Ders Olsa Veririz" *Akademisyenin Vasıfsız İşçiyeye Dönüşümü*, İletişim Yayınları, İstanbul
- YÖK, 2014, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Temel İstatistikler), 17 Mart 2014, Afyon.

EK: 2014-2015 Tüm Vakıf Üniversiteleri ile Vakıf MYO'ların Öğrenim Ücretleri:

ÜNİVERSİTE TÜR ŞEHİR ÜCRET*

1 KOÇ VAKIF İSTANBUL	40.000
2 SABANCI VAKIF İSTANBUL	39.000
3 ÖZYEĞİN VAKIF İSTANBUL	37.800
4 OKAN VAKIF İSTANBUL	34.020
5 İSTANBUL BİLGİ VAKIF İSTANBUL	33.000
6 KADİR HAS VAKIF İSTANBUL	32.539
7 ACIBADEM VAKIF İSTANBUL	32.400
8 İSTANBUL KEMERBURGAZ VAKIF İSTANBUL	31.320
9 İSTANBUL MEDİPOL VAKIF İSTANBUL	31.320
10 BAHÇEŞEHİR VAKIF İSTANBUL	30.780
11 MEF VAKIF İSTANBUL	30.000
12 BİRÜNİ VAKIF İSTANBUL	29.160
13 İPEK VAKIF ANKARA	28.000
14 MURAT HÜDAVENDİGAR VAKIF İSTANBUL	28.000
15 IŞIK VAKIF İSTANBUL	27.630
16 PİRİ REİS VAKIF İSTANBUL	25.920
17 İSTANBUL KÜLTÜR VAKIF İSTANBUL	25.740
18 TED VAKIF ANKARA	25.380
19 İSTANBUL ŞEHİR VAKIF İSTANBUL	25.250
20 ULUSLARARASI ANTALYA VAKIF ANTALYA	25.000
21 ÜSKÜDAR VAKIF İSTANBUL	24.959
22 İSTANBUL TİCARET VAKIF İSTANBUL	24.786
23 FATİH VAKIF İSTANBUL	24.500
24 MALTEPE VAKIF İSTANBUL	24.140
25 İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT VAKIF ANKARA	24.080
26 BURSA ORHANGAZİ VAKIF BURSA	24.000
27 YEDİTEPE VAKIF İSTANBUL	23.760
28 ATILIM VAKIF ANKARA	23.750
29 NİŞANTAŞI VAKIF İSTANBUL	23.652
30 BEZM-İ ALEM VAKIF İSTANBUL	23.500
31 ÇANKAYA VAKIF ANKARA	23.460
32 TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ VAKIF ANKARA	23.100
33 ALANYA H. E. PAŞA VAKIF ANTALYA	22.680
34 İSTANBUL BİLİM VAKIF İSTANBUL	22680
35 DOĞUŞ VAKIF İSTANBUL	22.500
36 ZİRVE VAKIF GAZİANTEP	22.000
37 İSTANBUL AREL VAKIF İSTANBUL	21.930
38 TÜRK HAVA KURUMU VAKIF ANKARA	21.870
39 İSTANBUL GELİŞİM VAKIF İSTANBUL	21.600
40 ŞİFA VAKIF İZMİR	21.600
41 İSTANBUL AYDIN VAKIF İSTANBUL	21.000
42 İZMİR EKONOMİ VAKIF İZMİR	21.000
43 BEYKOZ LOJİSTİK MYO VAKIF-MYO İSTANBUL	21.000
44 TURGUT ÖZAL VAKIF ANKARA	20.600
45 SÜLEYMAN ŞAH VAKIF İSTANBUL	20.500
46 BAŞKENT VAKIF ANKARA	20.000
47 İSTANBUL SEBAHATTİN ZAİM VAKIF İSTANBUL	20.000
48 UFUK VAKIF ANKARA	20.000
49 YAŞAR VAKIF İZMİR	20.000
50 ÇAĞ VAKIF MERSİN	19.980
51 BEYKENT VAKIF İSTANBUL	19.500
52 İSTANBUL 29 MAYIS VAKIF İSTANBUL	19.440

- 53 İSTANBUL ESENYURT VAKIF İSTANBUL 19.008
54 TOROS VAKIF MERSİN 18.900
55 FATİH SULTAN MEHMET VAKIF İSTANBUL 18.500
56 GEDİK VAKIF İSTANBUL 18.400
57 CANİK BAŞARI VAKIF SAMSUN 17.950
58 HALİÇ VAKIF İSTANBUL 17.500
59 MEVLANA VAKIF KONYA 17.500
60 AVRASYA VAKIF TRABZON 17.000
61 GEDİZ VAKIF İZMİR 16.500
62 MELİKŞAH VAKIF KAYSERİ 16.500
63 İZMİR VAKIF İZMİR 16.000
64 NUH NACİ YAZGAN VAKIF KAYSERİ 16.000
65 KTO KARATAY VAKIF KONYA 15.000
66 SANKO VAKIF GAZİANTEP 15.000
67 HASAN KALYONCU VAKIF GAZİANTEP 14.000
68 SELAHADDİNİ EYYUBİ VAKIF DİYARBAKIR 14.000
69 AVRUPA MYO VAKIF-MYO İSTANBUL 12.960
70 PLATO MYO VAKIF-MYO İSTANBUL 12.700
71 ADIGÜZEL MYO VAKIF-MYO İSTANBUL 11.718
72 YENİ YÜZYIL VAKIF İSTANBUL 11.664
73 İSTANBUL KAVRAM MYO VAKIF-MYO İSTANBUL 11.502
74 FARUK SARAÇ TASARIM MYO VAKIF-MYO BURSA 11.080
75 İSTANBUL ŞİŞLİ MYO VAKIF-MYO İSTANBUL 10.800
76 KAPADOKYA MYO VAKIF-MYO NEVŞEHİR 9.180
* Hazırlık Ücreti. %8 KDV eklenmiş hali.
Kaynak: <http://www.osym2015.com/node/640>